

MIN FRAMTID RÄKNAS

Slutrapportering av medel för att stödja unga med risk för psykisk ohälsa.

Bilaga till ekonomisk slutredovisning.

MIN FRAMTID RÄKNAS

**Slutrapportering av medel för att stärka
organisationens pågående verksamheter riktade
till unga med risk för psykisk ohälsa.**

Bilaga till ekonomisk slutredovisning.

Slutrapportering av medel för att stärka arbetet med unga med risk för psykisk ohälsa.

Bilaga till ekonomisk slutredovisning.

Slutrapportering enligt beslut om utbetalning av medel den 8 mars 2018 för att stärka organisationens pågående verksamheter riktade till unga med risk för psykisk ohälsa.

Slutrapporteringen av medlen ska enligt beslutet lämnas till Kammarkollegiet senast den 31 mars 2019. Den här narrativa rapporteringen ska komplettera den ekonomiska slutredovisningen av medlen, som görs på särskilt formulär.

Rapporteringen av insatser på lokal och regional nivå bygger på en återrapportering av det faktiska genomförandet från de enheter och lokalföreningar som fått medel.

Datum för rapportering:	2019-03-31
Diarienummer Kammarkollegiet:	Ku2018/00554/D
Organisation:	Svenska Röda Korset
Kontaktperson för rapporteringen:	Görel Zingmark, 08-452 46 00

Innehållsförteckning

Förord	6
Sammanfattning	7
Om rapporten	8
Genomförande	8
1. Kompletterande stöd i en utsatt livssituation	8
1.1 Hälsofrämjande och boendestödjande insatser samt lokala mötesplatser	8
1.2 Efterforskning av saknade anhöriga, rådgivning kring asyl- och återvändandefrågor, familjeåterförening och socialrättsliga frågor	10
1.3 Hälsa, psykosocialt stöd och vård i fokus	15
Psykosocialt stöd är viktigt för både ungdomar och frivilliga	16
Anonym stödchatt på dari	18
2. Kunskap och stöd stärker arbetet med ensamkommande unga	20
3. Insatser från Övertorneå i norr till Malmö i söder	21
4. Ungdomar i Röda Korsets verksamheter	22
5. Ungdomars delaktighet leder till bättre verksamhet	22
6. Den viktiga egna rösten	24
7. Samverkan	24
8. Verksamhetsområden med insatser för ungdomar	25
Resultat och lärande	26
9. Verksamheternas betydelse i en orolig vardag	26
10. Förstärkt lokal närvaro ger stöd till unga ensamkommande	27
11. Engagemang och kompetens tar verksamheten vidare	27
12. Medlens utformning	28
13. Framgångsfaktorer	28
14. Hinder och utmaningar	28
15. Andra resultat, effekter eller lärdomar	28
16. Behov av långsiktighet framåt för att motverka fortsatt psykisk ohälsa och utsatthet	29
Ett urval av våra samverkansaktörer	30

Förord

Vi har under de senaste åren sett och påtalat den ökade utsattheten och psykiska ohälsan hos de många ensamkommande ungdomar på flykt, som har sökt en fristad här i landet. För att möta de ökade humanitära behoven bedriver vi ett brett arbete med fokus på basala behov, gemenskap och hälsofrämjande aktiviteter, såväl som samhällsinformation och rådgivning i den många gånger komplexa migrationsprocessen.

Under det gångna året har vi med finansieringen inom ramen för regeringens satsning förstärkt befintliga verksamheter, startat många nya runt om i landet, och utvecklat vårt arbete för att möjliggöra ett hållbart och långsiktigt stöd. Det är med glädje vi konstaterar att vi har nått ett stort antal ungdomar och att våra riktade insatser gett goda resultat. Samverkan med andra organisationer har skett i stor omfattning under året.

Sammantaget har alla insatser haft en stor betydelse för de ensamkommande ungdomar som befinner sig i en svår livssituation. Behovet av humanitära insatser förväntas kvarstå under kommande år och det är av stor vikt att dessa insatser kan fortgå, samtidigt som åtgärder krävs för att lösa grundorsakerna till ungdomarnas situation.

Vi vill rikta vårt varma tack till alla frivilliga, medarbetare och samverkanspartners som med stort engagemang och samlad kraft bidragit till detta viktiga arbete.

Sara Revell Ford
Nationell chef
Svenska Röda Korset

Tord Pettersson
Avdelningschef Föreningsutveckling
Svenska Röda Korset

Sammanfattning

Regeringen har beviljat Svenska Röda Korset (härefter kallat Röda Korset) 30 miljoner kronor för organisationens arbete mot hemlöshet och psykisk ohälsa bland unga vuxna. Ensamkommande unga utgör en av de mer utsatta grupperna och våra finansierade insatser har därför haft ett särskilt fokus på gruppen. Medlen har inneburit att Röda Korset har kunnat förstärka befintliga och starta upp en lång rad verksamheter. Behoven är omfattande och många ungdomar som lever i en utsatt livssituation behöver mat, kläder, vila, tak över huvudet, tillgång till vård och inte minst medmänskliga möten. Vid sidan om dessa basala behov är möjligheten till information och rådgivning central för att individen ska känna till sina rättigheter och få vägledning i asylprocessen.

Under 2018 har 46 lokalföreningar inom Röda Korset med stöd av medlen bedrivit hälsofrämjande aktiviteter och boendestödjande insatser, och dessa har genomförts i 45 kommuner från Övertorneå i norr till Malmö i söder. Hela 92 procent av föreningarna beskriver ungdomarnas delaktighet som en självklar del i planeringen av verksamhet och aktiviteter. På våra mötesplatser har vi haft språkträning, samhällsinformation, läxhjälp, kultur- och idrottsaktiviteter, utflykter, matlagningskurser, samtal om jämställdhet och demokrati, sommarlovsaktiviteter, rådgivning och mycket annat. Inom Röda Korsets ungdomsförbund har arbetet med kompisgrupper förstärkts och den anonyma stödchatten "Jourhavande Kompis" har utökats med daritalande frivilliga. Ungdomarnas stora behov av information och vägledning har inneburit att vi förstärkt vårt arbete med Röda Korsets vårdförmedling, migrationsrådgivning och med efterforskning av anhöriga. Vi har bedrivit omfattande rådgivning kring den nya gymnasielagens innebörd och konsekvenser för individen. Vi har också startat upp socialrättslig rådgivning i Malmö.

Våra insatser har haft en stor betydelse och goda effekter för ungdomarna; till exempel anger 85 procent av lokalföreningarna en förbättrad psykisk hälsa bland ungdomarna, 81 procent en förbättrad integration i lokalsamhället, 94 procent att ungdomarna har ökade kunskaper om det svenska samhället och 87 procent ökade kunskaper i svenska. Med kampanjen

#minframtidräknas har vi under året lyft ungdomarnas egna röster, där de har delat med sig av sina utmaningar och svårigheter. Men som alla ungdomar har, även drömmar om framtiden.

Frivilliga möter ensamkommande unga i svåra livssituationer och får hantera berättelser och situationer som de måste vara väl rustade för att bemöta. För stöd i detta har vi genomfört utbildningar i psykosocialt stöd som ger förutsättningar att på bästa sätt kunna bemöta ungdomar i utsatthet. Det är också viktigt att frivilliga får stöd och kunskap för att ta hand om egna behov och att förebygga och hantera stressreaktioner. För att stärka vårt arbete med ensamkommande unga har utbildningar genomförts och utbildningsmaterial tagits fram, för såväl frivilliga som för ungdomarna.

Röda Korset lägger stor vikt vid samverkan inom organisationen och med andra organisationer och aktörer. På över 25 platser bedriver vi boendestödjande verksamheter såsom ideella fadderhem, värmestugor eller andra lösningar, detta i regel i samarbete med andra. Så många som 89 procent av lokalföreningarna kommer att fortsätta med upparbetad samverkan under 2019. Som ett resultat av ett aktivt arbete med att informera allmänhet, politiker och andra aktörer om den situation ungdomarna befinner sig i, har Röda Korset förmedlat kunskaper om rådande läge och vad som krävs för att minska den psykiska ohälsan bland ensamkommande unga. Röda Korset har tagit fram rapporter och informationsmaterial för ökad kunskap i samhället, och vi har fått möjlighet att ge rekommendationer till förbättringar, bland annat om rätten till vård.

Sammantaget har Röda Korset genomfört ett brett spektrum av riktade insatser under året för att möta den ökade utsattheten hos ungdomarna. Vi har nått ett stort antal ungdomar och sett goda effekter av insatserna. Vår sammantagna bedömning är att de riktade insatserna har bidragit till minskad utsatthet och hälsofrämjande effekter. Behovet av humanitära insatser förväntas kvarstå under kommande år. Det är därför av största vikt att det arbete som påbörjats för att främja psykisk hälsa och minska utsatthet hos ensamkommande ungdomar kan fortgå, såväl som att åtgärder vidtas för att åtgärda grundorsakerna till den uppkomna utsattheten.

Om rapporten

Detta är en narrativ slutrapportering av de medel om 30 miljoner kronor som beviljades Röda Korset enligt beslut från Kulturdepartementet den 8 mars 2018. Organisationen beviljades dessa medel för arbete mot hemlöshet bland unga vuxna, där psykisk ohälsa kan vara en bidragande orsak till hemlösheten. En av de grupper som är i en särskilt utsatt situation är ensamkommande unga, och i synnerhet de som har fått ett lagakraftvunnet utvisningsbeslut och som därmed inte längre har rätt till boende och dagersättning enligt lagen om mottagande av asylsökande (LMA-lagstiftningen). Finansieringen har möjliggjort både förstärkning av Röda Korsets breda arbete med ensamkommande unga samt utökade insatser för att möta deras behov.

Genomförande

1. Kompletterande stöd i en utsatt livssituation

Röda Korset är en allmännyttig ideell förening som styrs av sina medlemmar. Vid 2018 års utgång hade Röda Korset 119 600 medlemmar. I dag är Röda Korset en av Sveriges största humanitära frivilligorganisationer, med cirka 26 000 frivilliga i 771 lokalföreningar spridda över hela landet.

Med finansieringen har Röda Korset kunnat förstärka det lokala arbetet för att kunna möta och stödja det stora antal ensamkommande unga som lever i Sverige under svåra förhållanden präglade av oro för framtiden. Vi har mobiliserat lokala resurser och stärkt förmågan att möta dessa ungdomar. För att öka Röda Korsets förmåga att möta människor i svåra livssituationer har vi förstärkt stödet till frivilliga genom utbildningar i bland annat psykosocialt stöd, i asylprocessen, i den så kallade nya gymnasielagen och i frågor relaterade till rätten till vård. Organisationsstärkande insatser har gjorts för att utveckla de lokala verksamheterna och säkerställa hållbarhet och långsiktighet.

Medlen har möjliggjort att Röda Korset i

stor utsträckning kunnat möta de omfattande behov som ungdomarna har för att hantera sin livssituation och därmed motverka psykisk ohälsa och utanförskap. Behovet har varit stort av bland annat mat, kläder, vila, tak över huvudet och tillgång till vård. Det har även behövts information kring vilket stöd olika myndigheter och organisationer erbjuder samt vägledning i asylprocessen. Inte minst har behovet varit stort av att möta medmänniskor som stöttar och lyssnar. Hälsofrämjande aktiviteter har bidragit till att ungdomarna kunnat fokusera även på positiva upplevelser i en utsatt livssituation.

1.1 Hälsofrämjande och boendestödjande insatser samt lokala mötesplatser

Många av de ungdomar Röda Korset möter i olika verksamheter lider av trauman från väpnade konflikter och från själva flykten där de ofta förlorat kontakt med familjemedlemmar. En del ungdomar har utsatts för tortyr och/eller sexuellt våld och har förlorat anhöriga. Asylprocessen är i många fall fortfarande oviss och bidrar till en känsla av otrygghet, vilket kan förvärra redan existerande trauman. För ensamkommande ungdomar är situationen extra allvarlig då de saknar trygghetsskapande nätverk av familj och andra anhöriga som skulle kunna vara till stöd.

Under lång tid har Röda Korset sett en ökad psykisk ohälsa hos de ungdomar vi möter. För att stärka den psykiska hälsan och bibehålla nätverk och kontakt med vuxensamhället har vi förstärkt det lokala arbetet med mötesplatser och verksamheter. Medmänskliga möten skapar trygghet och ungdomarna har varit delaktiga i utformningen av verksamheterna. Gemenskap, fysiska och andra aktiviteter är viktiga delar av vårt psykosociala arbete.

Röda Korset bedriver bland annat språkträning och språkcaféer, läxhjälp, hälso- och samhällsinformation, matlagningskurser, utflykter, idrottsaktiviteter, studiebesök, kulturaktiviteter, sommarlägerverksamhet och mycket annat. Vi möter också ökade omedelbara och basala behov som mat, kläder, vila, tak över huvudet och tillgång till vård som inte kan anstå.

Fjällvandring ger Zaman chans att skingra tankarna

TEXT: AMANDA KOCH | FOTO: MARIE SPARRÉUS

Han har gått över höga berg och vandrat många mil på sin flykt från Afghanistan till Sverige. Nu handlar det om något helt annat. Om att andas ut, hämta kraft och att skratta och ha kul med sina kompisar. Zaman gick en fjällvandring med Röda Korset.

Vandringsrutten i Grövelsjön i Dalarna är noga planerad. Maten är nedpackad och ungdomarna inräknade och indelade i team om tre och tre. Det är viktigt att hålla ihop även på fjället. Flera av ungdomarna har dessutom fått lära sig första hjälpen. Redo för avfärd!

–Flera av killarna har bestigit betydligt större berg än fjället här utanför. Vi är här för varandra, säger Urban Lindholm på Röda Korset som arrangerat vandringen.

En hjälpande hand på fjället och i livet

Ungdomarna som vandrar tillsammans har knutit starka vänskapsband. De stöttar och uppmuntrar varandra genom den blöta och hala terrängen. Trampar en fel kan det gå illa. Två ungdomar lyfter de tunga stenarna och lägger dem i fjällbäcken så att stegen över ska bli stadiga och säkra. Samma sak gäller i vardagen. Frågan om en får stanna eller inte tär och tröttar ut. Kompisarna betyder mycket och ger trygghet när mycket är ovist.

Zaman vet inte om hans familj är vid liv. Många av hans kompisar är i en liknande situation.

–Mest av allt saknar jag min familj, min mamma, pappa och mina syskon. Jag hoppas verkligen att jag får träffa dem någon dag. Såklart saknar jag även mina gamla kompisar. Jag har ingen aning om var de är och vad de gör. Har de något ställe att bo på? Lever de eller är de döda? Jag har ingen aning. Det känns inte bra och det gör mig orolig.

–Mina kompisar är mina bröder, vi har inte samma mamma och pappa men de är som bröder. När jag är ledsen kan jag prata med dem, vi kan prata om allt, allt möjligt, säger Zaman.

Vikten av Röda Korsets verksamheter

Varje dag möter unga ensamkommande Röda Korsets volontärer i någon av våra 140 verksamheter runt om i Sverige. Det är viktiga möten.

– Att få hjälp från Röda Korset betyder mycket. Jag har ingen familj här. Jag har ingenting. Genom Röda Korset har jag fått många nya kompisar, vänner för livet, säger Zaman.

Vuxenstödet som ungdomarna får genom Röda Korset verksamheter väger tungt. Många gånger blir den vuxna en livlina. Att få ventilera tankar, ha någon som lyssnar, få vägledning och även praktisk hjälp med språk och läxhjälp är många gånger helt och hållet nödvändigt för att hålla modet uppe. Regelbundna aktiviteter hjälper även till att skapa fasta rutiner.

Min högsta dröm just nu är ett rum med ett bord, en stol och en madrass. Ett rum där jag kan plugga i lugn och ro och sova varje natt.”

Tizhbeen, ung och papperslös

Rödakorshuset i Skärholmen är en mänsklig mötesplats för människor i utsatta situationer i Stockholmsområdet. Här erbjuds bland annat ett enklare mål mat, tvätt- och duschmöjligheter, möjlighet att träna svenska, samhällsinformation och sociala aktiviteter. En gång varje vecka finns också möjlighet att träffa en sjuksköterska från Röda Korsets vårdförmedling.

Under det senaste året har frivilliga inom Röda Korset observerat att allt fler ensamkommande unga saknar boende och att de efterfrågar stöd för att kunna tillgodose sina mest basala behov. Från år 2018 har Rödakorshuset i Skärholmen därför utökat sina öppettider för att ensamkommande barn och unga ska kunna använda husets faciliteter och för att ge ungdomarna en trygg och säker mötesplats. Under år 2018 har verksamheten haft 720 besök av ensamkommande i åldern

18–25 år, varav 70 procent pojkar/unga män och 30 procent flickor/unga kvinnor.

På grund av bland annat långa handläggningstider hos Migrationsverket, ändringarna i LMA-lagstiftningen 2016 och en oklar ansvarsfördelning mellan staten och kommunerna lever många i en osäker tid med ständigt sökande efter en trygg plats att tillbringa natten. På över 25 platser i Sverige bedriver Röda Korset därför boendestödjande insatser såsom värmestugor, möjligheter till övernattning en natt i taget, ideella fadderhem eller andra lösningar. Detta arbete sker ofta i samverkan med andra organisationer. På flera orter, till exempel i Borås, i Hammarö och i Torsby, har Röda Korset hittat lokala lösningar för att möta ungdomarnas behov.

1.2 Efterforskning av saknade anhöriga, rådgivning kring asyl- och återvändandefrågor, familjeåterförening och socialrättsliga frågor

Många ensamkommande unga har genomgått långa asylprocesser och ett stort antal lever fortfarande i ovisshet om de kommer att få stanna i Sverige eller inte. Detta har lett till en ökad psykisk ohälsa hos många

Farid drömmer om en framtid i Västergötland

Farid och flera av hans kompisar riskerade att behöva flytta från den lilla orten i Västergötland där de rotat sig och trivdes. Men människorna i bygden slöt sig samman och ordnade så att killarna fick stanna kvar. Nu bor Farid tillsammans med sina vänner i ett hus och tar själva ansvar för att allt ska funka. Och det gör det!

TEXT: ANNA BERGÉN | FOTO: MARIE SPARRÉUS

– Jag trivs och vill bo här, säger Farid.

På fritiden umgås Farid med sina kompisar, de betyder mycket för varandra. De spelar X-box, cyklar, spelar kort och så allt det där man måste göra när man har ett eget boende – handla och laga mat, städa, tvätta och hålla ordning.

Akut boendesituation löstes tillsammans

Tidigare var de ensamkommande ungdomarna placerade i familjer och på HVB-hem. När ungdomarna skrevs upp i ålder av Migrationsverket innebar det bland annat att kommunen inte längre var ansvarig för att ordna deras boende. Istället skulle Farid och hans kompisar behöva flytta till Restad Gård i Vänersborg.

– Vi och ungdomarna ville att de skulle få vara kvar här där de rotat sig och trivs, säger Kerstin Alin som är engagerad i Röda Korset. För att lösa situationen gick Röda Korset, Rädda Barnen, Svenska Kyrkan, och Eumeniakyrkan samman och bildade en förening – allt för att visa att vi inte ger upp, berättar Kerstin.

Föreningen tecknade avtal med kommunen som upplåter ett hus till de 13 killarna. Kommunen står för hyra, el och vatten medan killarna själva står för övriga kostnader och ansvarar för att det fungerar.

– Det fungerar fantastiskt bra, säger Kerstin. Vi ser hur de växer med ansvaret och uppgiften. Jag är glad att det fungerat så bra och att vi har kunnat behålla dem här i kommunen.

Volontärer från de olika organisationerna turas om att komma dit på kvällarna för att hjälpa till med olika saker. Kerstin berättar att från början var de på besök varje kväll, nu är det inte lika ofta, kanske 2–3 gånger i veckan.

– Det är alltid roligt när ni kommer, ni får gärna komma varje kväll, säger Farid glatt.

Det finns en del saker som ungdomarna behöver lite hjälp med. Till exempel skjuts till affären för att handla.

– Vi kan cykla till affären nere i byn när det inte är vinter och halt, men storhandla är det bättre att göra i grannstaden. Dit är det för långt att cykla, säger Farid.

Zaher flyttade hem till Sara och Björn: "Det är vårt ansvar att bry oss"

Efter två år i Vellinge blev Zaher Sharifi från Afghanistan 18 år och kommunens ansvar för honom tog slut. Han skulle placeras på annat håll i Sverige. För Sara och Björn var beslutet inte svårt. "Vi erbjöd Zaher att flytta hem till oss." Zaher är en av många ungdomar som bor i något av Röda Korsets ideella fadderhem.

TEXT: ANNA LITHANDER | FOTO: ANDERS JANSSON

Det är en vanlig vardagseftermiddag hos familjen Thenfors-Linderöth, som på sätt och vis är en ganska ovanlig familj i det sydsånska lilla samhället. Förra sommaren utökades familjen med en person, då Zaher Sharifi från Afghanistan flyttade in i ett av rummen på ovanvåningen.

–Sara frågade mig om jag ville bo här. Det var inte helt lätt att bestämma sig, jag vill ju inte tränga mig på. Men mitt liv är här i Vellinge. Om jag hade flyttats till någon annan stad hade jag inte känt någon alls och fått börja om från början igen, berättar Zaher.

Zaher kom till Sverige 2015 efter en lång flykt från Afghanistan. Först flydde han tillsammans med sin mamma och sina syskon, men i Turkiet splittrades de. Zaher har inte hört ett ord från dem sen dess.

Zaher hamnade snart i Vellinge kommun, och fick plats på ett boende för ensamkommande barn. Flera invånare engagerade sig som kontaktpersoner för de asylsökande ungdomarna, i samarbete med Röda Korsets volontärer på plats. Sara var en av dem. Efter det träffades de ofta – Zaher, Sara, Björn och barnen.

Men när Zaher fyllde 18 år tog kommunens ansvar slut och det pratades om att Zaher skulle placeras i Halmstad. Eller någon annanstans i landet. Det var då Sara grep in.

–Zaher har hittat ett liv här. Han går i skolan, har vänner och trygghet. Det var ingen stor sak att erbjuda honom att bo här. Det viktigaste var att han kände att det var hans eget val, berättar hon. Det är vårt ansvar att bry oss om våra medmänniskor. Det är inte minst viktigt att visa i en kommun som Vellinge där flyktingmottagandet har varit starkt ifrågasatt.

Sara är ett viktigt stöd för Zaher i hans asylprocess, som ännu inte är klar. Hon beskriver hur de försöker leva i nuet och inte tänka för mycket på framtiden. Zaher fyller i:

–Ja, nuet är viktigt. Jag vet ju ingenting om vad som kommer hända mig och det är stressande. Jag pluggar och hoppas kunna skapa mig ett liv här. En dag hoppas jag också kunna få träffa min familj igen.

–De flesta svenskar flyttar hemifrån vid min ålder, men jag flyttade hem, säger Zaher och skrattar. Jag var ensam. Men nu är jag inte det längre.

av ungdomarna. Behovet av rådgivning och juridiskt stöd är stort och Röda Korset har därför förstärkt den nationella migrationsrådgivningen och även startat upp socialrättslig rådgivning, för att ge information och vägledning inom ett bredare spektra av frågor som rör både migrationsärenden och sociala rättigheter som exempelvis bistånd från socialtjänst, skola och boende.

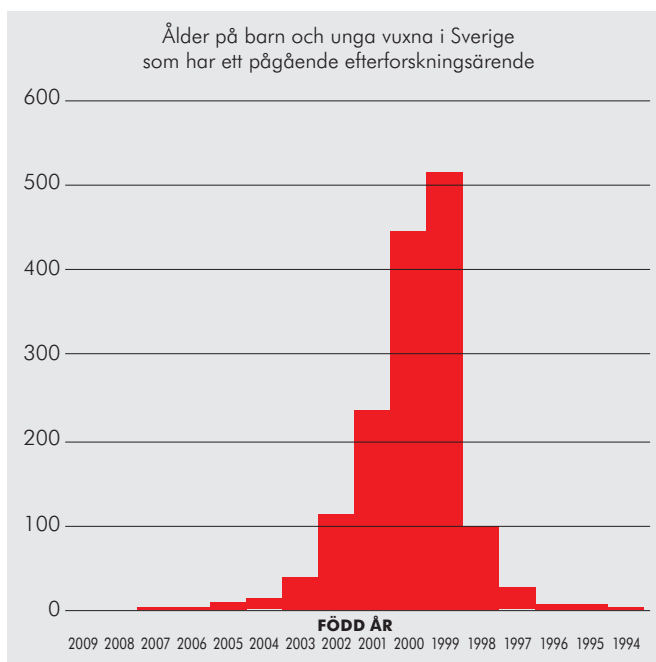
Sedan införandet av den tillfälliga lagen i juli 2016 har det blivit svårare att beviljas familjeåterförening. Detta har för många ensamkommande unga inneburit ytterligare psykisk ohälsa i form av bland annat ökad stress och oro. Medlen har möjliggjort att Röda Korset kunnat upprätthålla en hög kapacitet för att möta en ökad efterfrågan i efterforsknings- och familjeåterföreningsärenden. Under 2018 har vi givit råd och stöd i mer än 850 samtal gällande efterforskning. Många som vill ha hjälp med efterforskning berättar att familjemedlemmarna kommit ifrån varandra under flykten på väg till, eller inom, Europa. Inte sällan har den förlorade kontakten skett i samband med båtoluckyor på Medelhavet. De personer vars ärenden vi arbetat med under 2018 härstammar primärt från Afghanistan och Somalia, och majoriteten av ärenden har initierats av ensamkommande barn och unga. En viktig insats under året har varit att följa upp ärenden som inleddes under 2015 och 2016. Detta är ett

tidskrävande arbete där en viktig del är att stödja de sökande och att ge dem vetskap om vad som hänt deras anhöriga. Även om svaret kommer långt senare, och ibland är ett sorgebesked.

Flera nya digitala arbetssätt har tagits fram kopplat till hur Röda Korset samlar in information och kommunicerar med de som eftersöker sina familjemedlemmar, exempelvis genom SMS-utskick, digitala blanketter och mer målgruppsanpassad information på hemsidan. Det globala samarbetet med rödakorsrörelsen har intensifierats för att effektivisera arbetet ytterligare.

Utbildningar och informationsinsatser om efterforskning och familjeåterförening har genomförts för frivilliga, gode män, kommunernas mottagningshandläggare och andra aktörer som kommer i kontakt med ensamkommande unga, exempelvis personal inom socialtjänst och på boenden.

Genom Röda Korsets migrations- och socialrättsliga rådgivning möter vi behov av information och vägledning. Många av de människor vi möter har inte förstått varför de befinner sig i den situation de gör, och därmed inte heller vilka konsekvenser det innebär. Rådgivningen gör det möjligt för dem att få veta sina rättigheter, att fatta informerade beslut och därmed lättare kunna hantera en

75%

av Röda Korsets efterforskningsärenden är kopplade till ensamkommande barn och unga vuxna.

Vid utgången av 2018 hade Röda Korset cirka 2000 pågående efterforskningsärenden, varav cirka 75 procent är kopplade till ensamkommande barn och unga vuxna. Arbetet är tidskrävande då vi ofta har svårt att få kontakt med många ensamkommande ungdomar som påbörjat ett efterforskningsärende. Anledningen är bland annat att många inte bor kvar på den adress de tidigare registrerat eller att de förlorat sina gode män då de fyllt, eller skrivits upp till, 18 år. Att många mår psykiskt dåligt är också en bidragande orsak till att vi ibland förlorar kontakten med de sökande. Röda Korset arbetar alltid för att försöka återupprätta en förlorad kontakt.

Rådgivning för både unga asylsökande och deras stödpersoner

Maria Pernold är en av de jurister som bemannar migrationsrådgivningen per telefon. Rådgivningen är gratis och öppen för alla. Alla samtal är konfidentiella och informationen som ges får inte föras vidare.

Maria berättar att hon och kollegorna ända sedan 2015 sett ett växande behov av rådgivning till unga personer. Många som sökt asyl efter den 24 november 2015 bedömdes utifrån den nya tillfälliga asyllagstiftningen och långa handläggningstider gjorde att de fick vänta i flera år på besked på sin asylansökan.

–Turerna kring den så kallade nya gymnasielagen skapade mycket osäkerhet. Därför lade vi till ett rådgivningstillfälle på onsdagar för unga, säger Maria.

Många hör av sig med frågor om gymnasielagen och med funderingar om sin migrationsrättsliga status. Röda Korset ger både generell vägledning och information, men i vissa fall kan vi gå in som juridiskt ombud och driva individuella ärenden.

Det är också vanligt att personer som finns runt omkring ungdomarna ringer till migrationsrådgivningen. En skolкуратор, en god man, en pappa i ett familjehem eller någon som ringer för en väns räkning. Många av Röda Korsets frivilliga som möter asylsökande i sin lokala verksamhet ringer för att få information och råd.

–Jag pratar med många som finns runt de här ungdomarna, som bär ett väldigt tungt lass. Frågorna är jättetunga och ibland är det viktigt att få prata om sin situation, att veta sina rättigheter och möjligheter men också begränsningarna som finns, säger Maria

–Ibland kan vi inte hjälpa. Till exempel kan vi ibland behöva vara tydliga med att vi utifrån en juridisk bedömning inte kan gå in som ombud i ett specifikt fall. Målet är att ge neutral och opartisk information och rådgivning, för att personer ska kunna fatta informerade beslut om sin framtid. Det finns mycket rykten och föreställningar om vad som kan göras och inte. Att många hör av sig till oss på Migrationsrådgivningen ser jag som ett kvitto på att vi är en aktör som många litar på, säger Maria.

Migrationsrådgivningen

- En nationell, gratis rådgivning via telefon som är öppen för alla
- Rådgivning vid personliga möten
- Ger information om asyl- och familjeåterföreningsprocessen
- Ger stöd vid återvändande
- Ger rådgivning i asyl- och familjeåterföreningsärenden
- Rådgivning i efterforskning
- Ansökan om resestöd

svår livssituation. Oavsett om det handlar om att stanna kvar i Sverige eller återvända till sitt ursprungsland.

Då 2018 har varit ett år som för många ensamkommande unga vuxna har inneburit osäkerhet, oro och ökad utsatthet har vår migrationsrådgivning anpassats för att bli mer tillgänglig för unga. Öppetiderna för telefonrådgivningen har utökats för att bättre passa gruppen och flera punktinsatser har initierats på platser där många unga ensamkommande befinner sig. Ett mervärde med den nationella telefonrådgivningen, utöver samtal med frivilliga, gode män och familjehem, är att vi också får många samtal från tjänstepersoner inom exempelvis kommuner. På så sätt når vi målgruppen genom olika kanaler. Under året har Röda Korset startat en särskild ungdomsrådgivning kring migrationsfrågor i Stockholm

dit många har sökt sig för att vid ett personligt möte få konkret hjälp med ansökningar utifrån den så kallade gymnasielagen. Rådgivningen har även bidragit med information kring vilka konsekvenser som följer om ungdomen beviljas uppehållstillstånd eller inte, och vilka möjligheter som finns. Migrationsrådgivning och informationstillfällen har även genomförts på flera andra orter. På grund av att många har varit berörda av gymnasielagen och att tiden för ansökan varit kort (juli–september 2018) har det varit en intensiv period av rådgivning kring ansökningsförfarandet. Under året har drygt 3 000 rådgivningstillfällen ägt rum kring migrationsfrågor. Många av dessa har rört ensamkommande unga.

Röda Korset har fört dialog med Sveriges Kommuner och Landsting, CSN, Socialstyrelsen och andra myndighet. Vi har

informerat om den utsatthet vi möter och de brister vi har sett i myndigheters hantering. Det har handlat om okunskap hos tjänstepersoner och otydliga riktlinjer som får konsekvenser för ungdomarna. Vi har också efterlyst samverkan med kommuner i högre grad. Med stöd av medlen har vi kunnat starta upp socialrättslig rådgivning i Malmö i samarbete med Ensamkommandes Förbund som har en nära relation med många ensamkommande unga. Deras mötesplats är välbesökt med cirka 50 besökare om dagen. Under det senaste året har Ensamkommandes Förbund vittnat om hur situationen för de ensamkommande ungdomarna har förvärrats och hur utsattheten och desperationen har ökat. Detta har inneburit att de inte kan tillgodose det behov av stöd de möter. Det har därför varit positivt att Röda Korset med de medel som tilldelats kunnat starta upp socialrättslig rådgivning på Ensamkommandes Förbunds mötesplats. Individuella samtal sker med besökarna som ges vägledning, råd, stöd och hjälp till att komma i kontakt med rätt myndighet eller annan aktör. Att ha rådgivning på plats i en trygg miljö, utan krav på tidsbokning eller kontakt via telefon, är värdefullt. Det blir tillgängligt, flexibelt och ger en möjlighet till en mänsklig kontakt som gör

att det är lättare för ungdomarna att öppna upp, berätta och ställa sina frågor på ett mer avslappnat sätt. Det ger också organisationen viktig kunskap som kan användas i utvecklingen av nya verksamheter, i dialog med myndigheter och i påverkansarbetet.

1.3 Hälsa, psykosocialt stöd och vård i fokus

Röda Korsets vårdförmedling träffar personer som helt eller delvis faller utanför samhällets skyddsnät. Med stöd av finansieringen har vi förstärkt vårt arbete för att möta den ökade psykiska ohälsan bland ensamkommande unga, vars mående är mycket oroande och beror på förändringar inom migrationsområdet och en upplevd osäkerhet inför framtiden. Detta har tagit sig uttryck i ökad desperation, drogmissbruk och självskadebeteenden. Vårdförmedlingen har givit stöd och information till ungdomarna om vilken vård asylsökande och papperslösa har rätt till. Rapporter och informationsmaterial har tagits fram och spridits för att öka kunskapen i samhället kring hur situationen ser ut. Vi har fått möjlighet att ge rekommendationer till förbättringar.

De huvudförslag som förts fram är:

- Bedömning av vård ska alltid göras av medicinsk ansvarig personal, för att avgöra om det är vård som inte kan anstå.
- Ingen patient ska nekas tillgång till vård av administrativa skäl. Frågor om betalning kan alltid lösas i efterhand och bör inte utgöra hinder för vårdinsatsen.
- Lagstiftningen kring tillgång till vård för papperslösa bör ses som en möjlighet att tillgodose patientgruppens vårdbehov och inte användas som en begränsning.

Vårdförmedlingen arbetar med vårdfrågor över hela landet genom sin nationella stödtelefon och finns även på fysiska platser i Stockholmsområdet. I alla verksamheter tar

Detta gör vårdförmedlingen:

- Ger råd och stöd till dem som inte kan eller vågar vända sig till det ordinarie sjukvårdssystemet.
- Stärker patienterna att själva kunna ta sig fram i vården, förklarar rättigheter och är bryggan mellan sjukvård och patienten.
- Stöttar vårdpersonal och andra aktörer inom hälso- och sjukvården.
- Enklare sjukvårdsinsatser som att lägga om ett sår, kolla blodtryck eller blodsocker och att titta på utslag.
- Bemannar en nationell rådgivningstelefon dit patienter och anhöriga, vårdgivare och andra aktörer kan ringa för att få stöd och råd i frågor som gäller rätt till vård.

vi emot människor oavsett kön, ålder eller legal status och vi har under året registrerat ett stort antal besök, samtal, mail och sms. Genom medlen har vårdförmedlingen kunnat förstärkas för att nå ut till fler och vi har genomfört ett antal aktiviteter som bidragit till att sprida kunskap till bland annat skolsköterskor, vårdpersonal, politiker och andra organisationer inom civilsamhället. Vi har också informerat om rätten till vård på olika träffar för ensamkommande unga.

Psykosocialt stöd är viktigt för både ungdomar och frivilliga

Psykosocialt stöd är ett grundläggande förhållningssätt i verksamheter som riktar sig

till människor i utsatta situationer. Basen i det psykosociala stödet vilar på principerna att främja lugn, trygghet, samhörighet, tillit och hopp. Det innebär att verksamhet utformas och bedrivs tillsammans med de personer som är i behov av stöd. Delaktighet är en viktig hälsofrämjande faktor som påverkar personers förmåga att hantera en utmanande vardag.

Frivilliga möter ensamkommande unga i svåra livssituationer och får hantera berättelser och situationer som de måste vara väl rustade för att bemöta. Utbildningen i psykosocialt stöd ger förutsättningar för att på bästa sätt kunna bemöta en människa, ge rätt information och i så stor utsträckning som möjligt

INTERVJU TEXT: ÅSA JACOBSON | FOTO: MARIE SPARRÉUS

Att börja prata om det som värker kan ta lite tid

Johanna Lönn arbetar på Röda Korsets vårdförmedling med unga ensamkommande. Röda Korset har ökat den kvalificerade rådgivningen för att motverka psykisk ohälsa och se till att ungdomarna får den vård de har rätt till.

Johanna spelar ofta kort med sina unga patienter. Det är en bra början för att mjuka upp stämningen litegrann. Det allra vanligaste som unga ensamkommande söker för är fotbollsskador. Ett knä som värker eller en fot som trampat snett. Även om fotbollsskadan kan behöva ses över är det oftast en ingång till att prata om andra saker och andra hälsoproblem. Många mår psykiskt dåligt, har svårt att sova, har ont i magen. Det är kanske inte kul att träffa kompisar längre och det oroar.

Tillvaron är väldigt osäker för de flesta som Johanna möter. Många har väntat länge och väntar fortfarande på besked från Migrationsverket. Det många inte tänker på är att många mår dåligt även om de fått uppehållstillstånd som är tillfälligt och gäller i 13 månader.

–En kille jag träffade sa till mig "Jag vet att jag borde vara glad, men var jag ska bo nu och vad händer med mig om 13 månader?", berättar Johanna.

Samtidigt som oron för framtiden är tärande går ungdomarna i gymnasiet och har många funderingar som är typiska för gymnasieungdomar. Varför växer inte mina muskler? Hur ska jag äta för att deffa? Hur kan jag träffa någon?

–Så vi pratar en hel del om vad som bra att äta när man tränar, säger Johanna.

Alla patienter som söker får komma till vårdförmedlingen, och vissa kommer flera gånger. Målet är att de som behöver det ska få tillgång till rätt vård och att det ska ske i det vanliga vårdssystemet. Röda Korset ska inte ersätta samhällets vård utan underlätta och hänvisa vidare till rätt vårdinstans. I väntan på rätt vård blir samtalsstödet extra viktigt.

Det finns också områden där utmaningarna är större. Missbruksvården för unga som fyllt 18 år är ett exempel där det är väldigt svårt att få hjälp. Vuxenpsykiatrien har väldigt långa väntetider men det är dit dessa unga ska hänvisas. Vissa har eller har haft kontakt med skolkurator, så ofta uppmuntrar Johanna att kontakta hen.

–Vi skulle behöva göra mer uppsökande verksamhet och sprida information om att vi finns. Ensamkommande ungdomar är inte en homogen grupp på något sätt. Just att det handlar om unga människor i en extremt utsatt situation där samhället ställer stora krav, det påminns jag om varje dag, säger Johanna.

Insatser som stärker människors mentala och fysiska hälsa

Fri översättning av The Inter-Agency Standing Committee (IASC) Psychosocial intervention pyramid (2010)

anpassa aktiviteter och verksamhet utifrån dennes behov, livssituation och förutsättningar.

Det är viktigt att frivilliga får stöd och kunskap kring hur de själva kan påverkas av möten med människor i utsatta situationer. Att uppmärksamma och ta hand om de egna behoven, så kallad egenvård, och att kunna förebygga och hantera stressreaktioner är viktigt för att kunna ge stöd till andra. En viktig komponent i utbildningarna är att förstå det egna uppdraget och vilka begränsningar som finns, samt hur du tar hand om dig själv både före, under och efter en frivilliginsats.

Röda Korset har med stöd av finansiering kunnat ge fler möjlighet att få ta del av utbildningen som i hög grad anpassats efter lokalföreningens behov, såväl vad gäller utbildningsmaterial som praktiska övningar. Frivilligas engagemang och uthållighet i sina uppdrag har stärkts av kunskapen vilket ger förutsättningar för fortsatta hälsofrämjande aktiviteter och stöd till ungdomar som i takt med utdragna asylprocesser känner vanmakt

och uppgivenhet. Under perioden har 130 frivilliga genomgått utbildningen. Den har även genomförts för ideella fadderhem och offentliga aktörer.

Inom ramen för Röda Korsets psykosociala stöd har ett stöd-kit tagits fram för att vara ett stöd i att skapa en så normal vardag som möjligt i en onormal situation. Innehållet i stöd-kitet har tagits fram i dialog med unga ensamkommande som deltar i en av Röda Korsets verksamheter. Stöd-kitet innehåller bland annat en powerbank, handduk, spegel, första hjälpen-kit, anteckningsbok och penna, termos, paraply, kortlek, varma sockor och vantar. Innehållet är utformat för att vara ett stöd i att upprätthålla sociala kontakter, hantera emotionella utmaningar samt bidra till att stärka ungdomarnas problemlösningsförmåga och andra kognitiva färdigheter. Med stöd-kitet följer information om hjälp som finns att få och var du kan vända dig om du behöver någon att prata med.

Anonym stödchatt på dari

Röda Korsets Ungdomsförbund har genom medlen kunnat förstärka arbetet med ensamkommande ungdomar i utsatta situationer. Ungdomsförbundet har identifierat ett behov av att stärka upp verksamheten i norra Sverige och därför har satsningen genomförts i Östersund och i Skellefteå där vi nystartat både lokalföreningsstyrelser och verksamheter. För att skapa långsiktighet i vårt arbete för att möta ungdomarna har uppstarterna skett i dialog och nära samverkan med Röda Korsets lokalföreningar, kommunen och andra lokala aktörer. Genom satsningen har Ungdomsförbundet nu lokalföreningar och verksamheter i fyra norrländska städer, tidigare fanns vi i två.

Jourhavande Kompis är en chattjour för barn och unga upp till 25 år. Chatten har tidigare varit tillgänglig på svenska och engelska, men från 2019 kan unga också chatta på dari. Under hösten har Ungdomsförbundet utrett behovet av Jourhavande kompis på fler språk. Över 30 organisationer som möter barn och unga varje dag kontaktades och behovet av en stödchatt på dari identifierades. Dari talas främst i Afghanistan och är nära besläktat med persiskan. Personer som talar persiska (eller farsi som det ibland kallas) kan ofta också förstå dari. Många ensamkommande ungdomar från Afghanistan har bott i perioder i Iran och kan därför persiska bra.

I chatten sitter inga psykologer eller experter, bara andra unga människor som är redo att lyssna. Vad som började som en stödtelefon år 1986 är idag en chatt på webben som förra året tog emot över 4 000 samtal. Den som hör av sig kan chatta om precis vad som helst, och samtalet är helt anonymt. Anonymiteten gör att den som hör av sig kan berätta mer fritt om sig själv, och behöver inte ta ansvar för relationen på samma sätt som om du berättar om något jobbigt för en vän eller för personal på skolan. Här blir Jourhavande kompis ett komplement till andra stödsamtal. De frivilliga som svarar är

شما تنها نیستید.

آیا شما برای صحبت نمودن به کسی نیاز دارید؟

ما یک چت گم نام هستیم که هر روز در خدمت شما که زیر ۲۵ سال سن دارید، هستیم.

ما که جواب چت شما را می دهیم، ما هم جوانانی مثل خود شما هستیم.

ساعات کاری به زبان دری/فارسی:

روزهای چهارشنبه از ساعت ۱۸ تا ۲۲

ساعات کاری به زبان انگلیسی و سوندی:

روزهای کاری از ساعت ۱۸ تا ۲۲

روزهای تعطیل از ساعت ۱۴ تا ۱۸

Du är inte ensam.

Behöver du någon att prata med?

Vi är en anonym chatt som är öppen

varje dag för dig upp till 25 år.

Vi som svarar är unga precis som du.

Vardagar kl. 18.00-22.00

Helger kl. 14.00-18.00

Öppet på dari

onsdagar kl. 18.00-22.00

JOURHAVANDE
KOMPIS.SE!

 Röda Korset
UNGDOMSFÖRBUNDET

unga vuxna som är utbildade i konstruktiva samtalsmetoder.

Under året har även en Kompisgrupp startats kopplad till Röda Korsets behandlingscentrum för krigsskadade och torterade (RKC) i Skellefteå. I kompisgruppen träffas frivilliga och ensamkommande unga för att göra roliga saker tillsammans. Kompisgrupper har funnits länge inom Ungdomsförbundet och verksamheten har ofta drivits i nära samarbete med HVB-hem. När många HVB-hem lades ner har det varit svårare att hålla kontinuerlig kontakt med ungdomarna. Genom samarbete med vårdpersonalen på RKC kunde vi nå ut med information om kompisgruppen till ungdomar som gick i behandling på RKC. Förhoppningen är att konceptet med kompisgruppen ska kunna spridas till fler RKC i andra delar av landet.

Foto: Marie Sparréus

Vuxenstöd ger hopp till unga ensamkommande

Minst tre gånger i veckan besöker Arsad Röda Korsets verksamhet på Restad Gård i Vänersborg. Hit kommer han för att få läxhjälp och stöd av Röda Korsets volontärer. En hjälp som kan ha avgörande betydelse för framtiden.

TEXT: AMANDA KOCH | FOTO: MARIE SPARRÉUS

Röda Korset är en stor trygghet. Som en familj när ens egen inte är här. Redan första gången Arsad träffade volontären Marianne kunde de prata om tankarna och oron som tynger honom.

–Jag vet inte om min familj lever. Jag tänker mycket på mina småsyskon och oroar mig. Det är väldigt jobbigt. Hit kommer jag för att träffa Marianne och de andra volontärerna. De är snälla. Marianne brukar sätta sig med mig och så vi pratar med varandra, säger Arsad.

Första avslaget på asylansökan kom som en chock för Arsad som trodde att situationen skulle lösa sig. Det är svårt att återhämta sig från ett sådant beslut och våga tro på framtiden igen, menar våra volontärer som berättar att många unga ensamkommande mår mycket sämre än när de först kom hit. Arsad håller med.

–Stressen gör det svårt att fokusera i skolan. Det är svårt att förhålla sig till framtiden, vad kommer jag att kunna göra eller inte göra? Jag har gjort allt jag kunnat och kan bara fortsätta vänta, säger Arsad.

Han drömmer om att bli sjuksköterska. Hans favoritämnen i skolan är biologi och bild.

–Jag skulle vilja utbilda mig till sjuksköterska om jag får stanna i Sverige. Jag vill jobba med att hjälpa människor som behöver hjälp, säger Arsad.

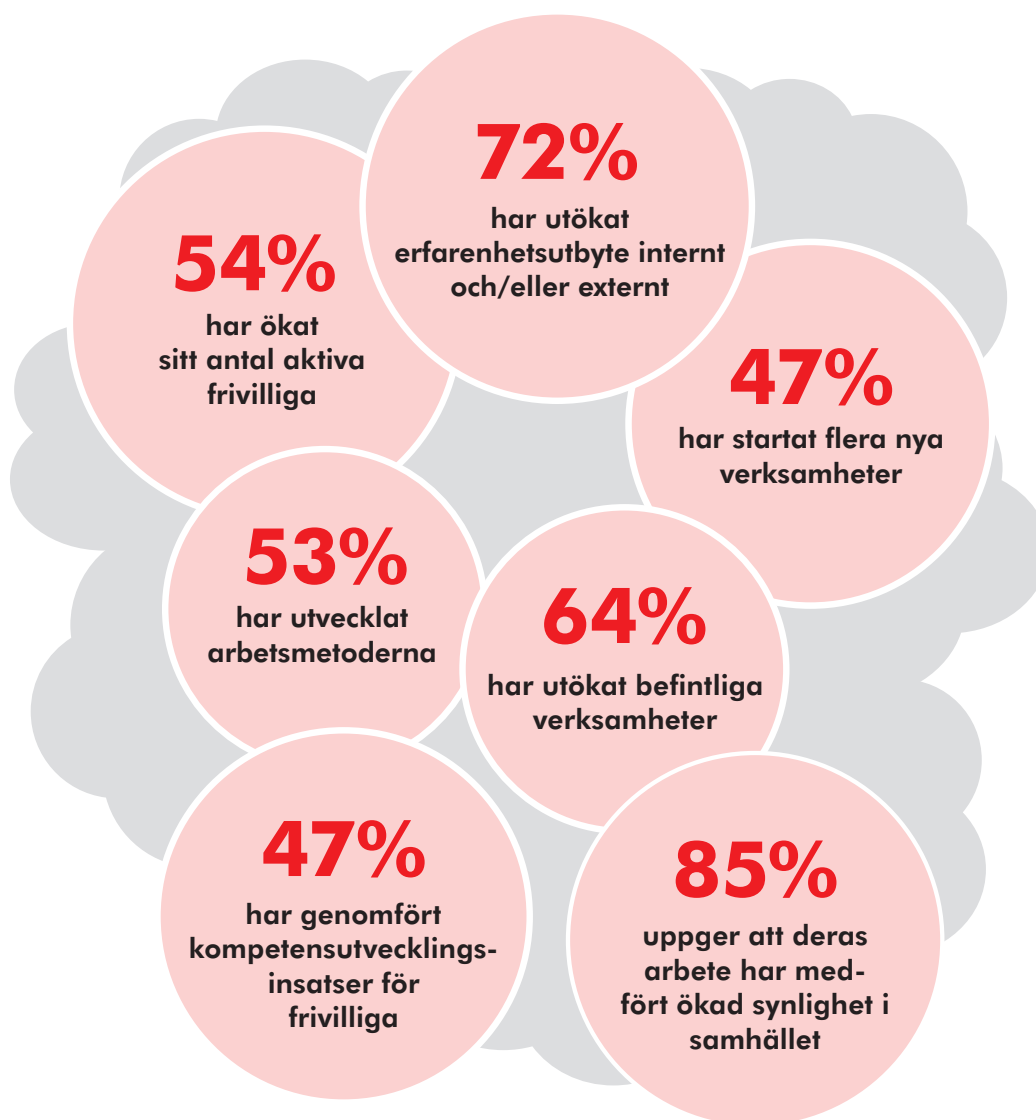
Marianne berättar att Arsad har väntat länge men fortfarande har kraft att gå i skolan och göra det som samhället förväntar sig. Att orka det trots att han nästan tappar hoppet om att få stanna – det är styrka!

–Så vilken väg väljer man när det inte finns en andra väg att gå? Jag kom till Sverige för att leva, inte för att dö, resonerar Arsad.

Idag har Arsad fått en cykel från Röda Korset. Nu kan han cykla till skolan, men det verkar bli regn och han blir fundersam. Kanske blir det halt på de blöta löven? Han har ramlat och fallit innan.

Marianne uppmuntrar honom men tänker också att det är lätt när man, som de flesta svenska barn, har lärt sig cykla i tidig ålder.

Ökad kapacitet i vårt lokala arbete i 45 kommuner

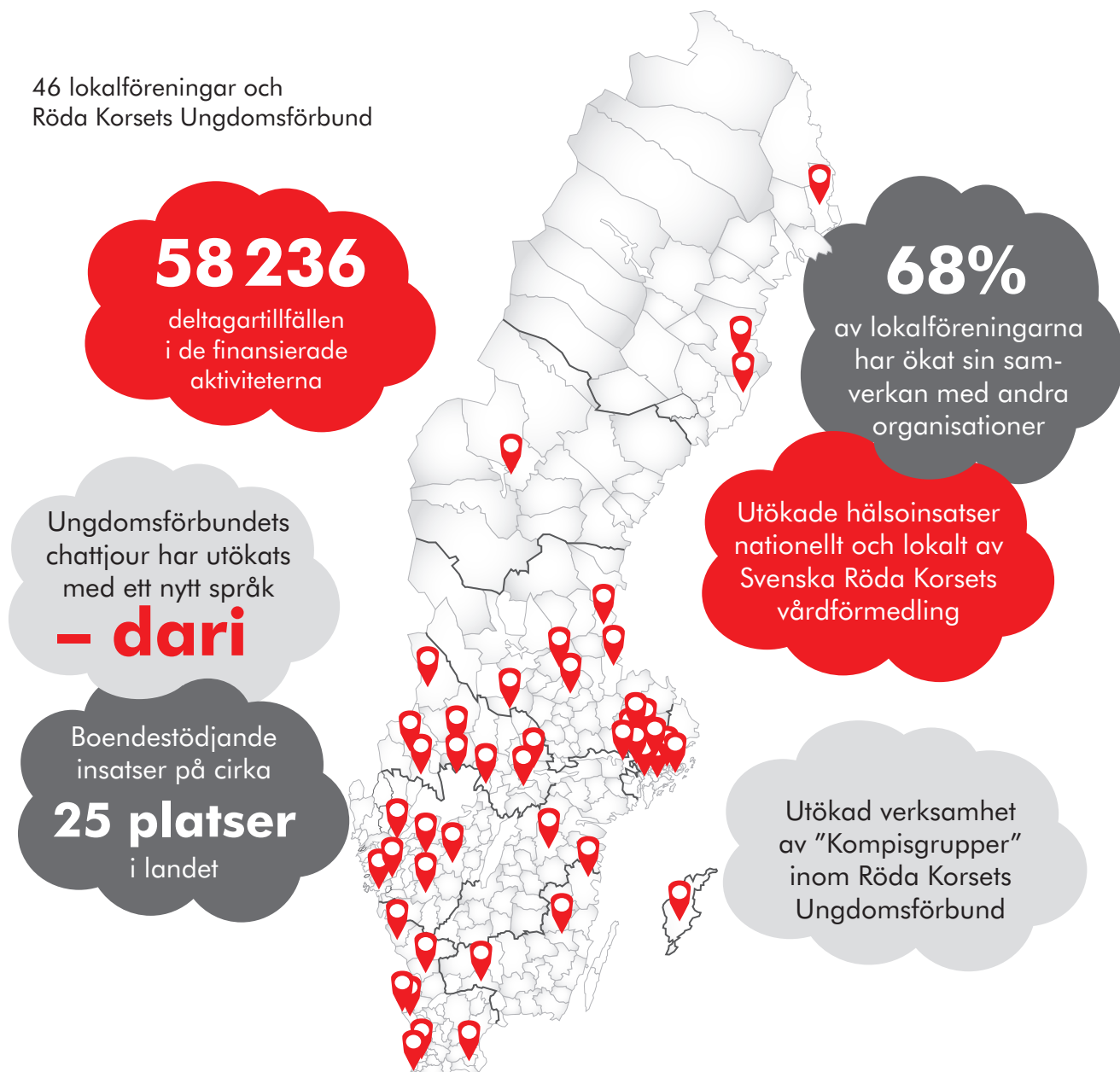

2. Kunskap och stöd stärker arbetet med ensamkommande unga

För att stärka och utveckla arbetet med ensamkommande ungdomar har Röda Korset tagit fram utbildnings- och informationsmaterial samt en handbok som syftar till att vara ett stöd i uppstart och drift av olika typer av verksamheter för ensamkommande unga. Materialet har distribuerats såväl inom organisationen som till samverkansorganisationer. Röda Korset lanserade under hösten en rapport om de humanitära konsekvenserna av den tillfälliga utlänningslagen. Rapporten visar att lagen, som innebär kraftigt begränsade möjligheter till uppehålls-

tillstånd och till familjeåterförening, har lett till omfattande psykisk ohälsa hos de som drabbas. Rapporten ger viktiga kunskaper till alla som möter ensamkommande unga. För att stärka kunskapen i organisationen, men också hos samverkansorganisationer och hos ideella fadderhem, har vi genomfört utbildningar och kompetensutvecklingsträffar om bland annat lagändringar, återvändande, psykosocialt stöd och om vårt arbete i socioekonomiskt utsatta områden. Konkret informationsmaterial till ungdomarna är ett viktigt verktyg i vårt dagliga arbete. Behovet är stort av råd och stöd om var hjälp finns att få och tips om hur du kan ta hand om dig för att må så bra som möjligt.

46 lokalföreningar och
Röda Korsets Ungdomsförbund

Orter och städer

Arvika	Gamleby	Hedemora	Knivsta	Lunda	Säffle	Uppsala	Örebro
Borås	Gotland	Helsingborg	Kristdala	Malmö	Söderhamn	Varberg	Österhaninge
Eksjö	Gävle	Huddinge	Kristinehamn	Nossebororten	Södermalm	Vantör	Östersund
Falköping	Göteborg	Håbo	Kumla	Sjövik-Östad	Tomelilla	Vellinge	Övertorneå
Falun	Halmstad	Höganäs	Linköping	Skellefteå	Torsby-Östmark	Vänersborg	
Forshaga	Hammarö	Karlstad	Ludvika	Skärholmen	Umeå	Älmhult	

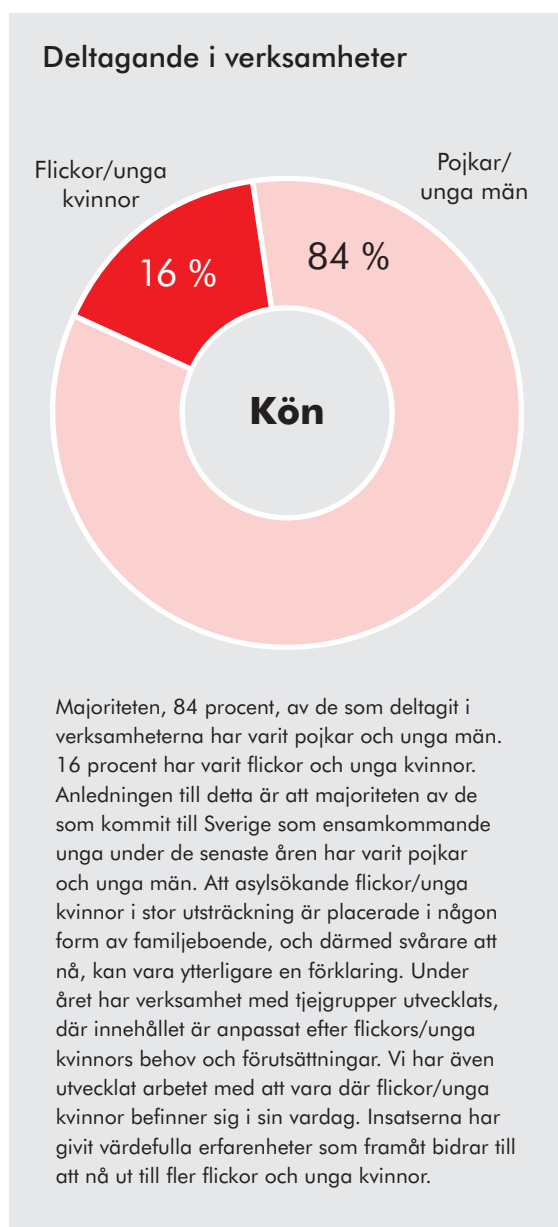
3. Insatser från Övertorneå i norr till Malmö i söder

Insatser för ensamkommande unga har bedrivits på många håll i landet. Röda Korset har förstärkt pågående etablerade verksamheter och startat upp flera nya. På många platser har Röda Korset arbetat intensivt för att hitta lösningar så att ungdomar ska kunna bo kvar där de har ett uppbyggt nätverk och där de kan fortsätta sin skolgång. Totalt har 46 lokalföreningar och Röda Korsets Ungdomsförbund bedrivit verksamheter i 45 kommuner i 19 län finansierat av årets regeringsmedel.

Behovet av stöd till ensamkommande ungdomar finns över hela landet, men många befinner sig i de stora städerna där de hunnit etablera sig och ser en möjlig framtid. Vissa har under en tid bott på en annan plats i landet men valt att återvända till en större stad trots att det innebär stora påfrestningar i livssituationen. Av denna anledning är det ofta i storstadsområdena som den psykiska ohälsan är extra utbredd och där vi möter många som lever i hemlöshet eller som riskerar att hamna i hemlöshet. Ett extra stort fokus har därför lagts på de större städerna i våra insatser.

4. Ungdomar i Röda Korsets verksamheter

Primärt har insatserna finansierade av årets medel vänt sig till ensamkommande unga vuxna som befunnit sig i, alternativt riskerat att hamna i, hemlöshet. Dessa personer har i många fall fått ett lagakraftvunnet utvisningsbeslut och har därmed inte längre rätt till boende och dagersättning enligt LMA-lagstiftningen. I och med att tillfälliga uppehållstillstånd som beviljats med stöd av gymnasielagen inte heller utgör någon automatisk rätt till boende, berörs även många av de ungdomar som omfattas av den lagen.

5. Ungdomars delaktighet leder till bättre verksamhet

Att få uttrycka behov och vara med och forma de aktiviteter som vi gör tillsammans, ger en känsla av egenmakt och kan ge kraft och inspiration för att hitta förhållningssätt till rådande situation och för framtiden. Tryggheten i att kunna komma till Röda Korset och där möta en frivillig som lyssnar och ger stöd är en viktig pusselbit för att bearbeta trauman och att hitta strategier för att orka ta sig vidare. Demokratisk delaktighet och jämställdhet ska alltid genomsyra verksamheterna. Med vägledning och samhällsinformation får ungdomarna verktyg för att ta "nästa steg". Verksamheterna har stärkt ungdomarnas självständighet och förmåga att påverka sin egen situation.

I lokalföreningarna genomförs löpande aktiviteter och samtal om samhället, genus-, jämställdhets- och demokratifrågor. 60 procent av lokalföreningarna uttrycker att ungdomarna genom detta har fått ökad kunskap om genus och jämställdhet, 57 procent uppger att de har ökade kunskaper om demokrati och hela 94 procent uppger att ungdomarna har ökade kunskaper om det svenska samhället. Genom ett aktivt arbete för vi en dialog med ungdomarna om viktiga och svåra frågor.

Röda Korset strävar alltid efter att deltagare i verksamheten ska vara delaktiga i planeringen och utformningen av de aktiviteter som ska genomföras. Inom Röda Korset är ungdomarna ständigt delaktiga i utformandet av aktiviteter. Vi noterar att så många som 92 procent av de lokalföreningar som fått medel beskriver ungdomarnas delaktighet som en självklar del i planering av de aktiviteter som genomförs.

Abbas, Alireza och Shiva bygger drakar tillsammans

Trots att det är riktigt varmt och badplatsen i Bålsta lockar är ett femtontal ensamkommande ungdomar samlade. Det är dags för Röda Korsets onsdagsgrupp. En uppskattad träffpunkt för Abbas, Alireza och de andra som tagit sig hit.

TEXT: MARIA TORSTENSSON | FOTO: DONALD BOSTRÖM

–Jag har byggt kanske mer än 100 drakar så jag tror inte jag behöver några instruktioner, säger Abbas Sultani, 19 år, när han tillsammans med några andra ungdomar går igenom innehållet i Röda Korsets volontär-kit. Blompinnar plockas snabbt fram ur volontär-kitet, det börjar klippas i soppor och tejpas. Drakbyggandet engagerar många av ungdomarna. Trots att det är riktigt varmt och vindstilla får Abbas och de andra till slut drakarna att lyfta.

Shiva Samadi är en av de frivilliga som är engagerad i Röda Korset och Onsdagsgruppen. Majoriteten av de ungdomar som Shiva och andra frivilliga i Röda Korset möter har blivit uppskrivna i ålder och många har förväntningar på den tillfälliga gymnasie-

lagen. Ovissheten är stor kring om de kommer att få stanna i Sverige. Att träffas och hålla fast i rutiner som "Onsdagsgruppen" för att spela kubb eller bygga drakar tillsammans med andra blir viktigt för att orka med sin situation.

–Det är ungdomarna själva som får bestämma vad de vill göra! Många av aktiviteterna är utomhus. Vi har också haft föreläsningar och en infoträff om den nya gymnasielagen. Jag minns en ungdom som hade blivit uppskriven i ålder och fått sitt sista avslag, han var med och spelade en fotbollsmatch som hans lag vann. Dagen efter berättade han för mig att han för första gången på länge sovit riktigt bra, berättar Shiva.

6. Den viktiga egna rösten

I samhällsdebatter och i media tenderar ensamkommande ungdomar att porträtteras anonymt och som en enhetlig grupp. Under hösten 2018 har Röda Korset gjort reportage under #minframtidräknas där vi filmat och intervjuat några av de ungdomar vi möter i våra verksamheter. De ungdomar som medverkat berättar personligt, men inte privat, om sin situation med inslag av utmaningar och svårigheter men också framtid och drömmar. ”Min framtid räknas” vill visa att ensamkommande ungdomar är som vilka ungdomar som helst och samtidigt belysa deras utsatta livssituation. Reportagen har visats i sociala medier – Facebook, Instagram och Instagram Story samt på Röda Korsets webb och i medlemstidningen Röda Korset Magasin.

7. Samverkan

Röda Korset lägger stor vikt vid samverkan och kunskapsutbyten såväl inom organisationen som med andra organisationer och aktörer. Årets medel har möjliggjort ytterligare kunskaps- och erfarenhetsutbyten kring arbetet med ungdomarna både internt och externt.

I så gott som alla lokalföreningar pågår en samverkan med andra frivilligorganisationer, trossamfund eller andra aktörer. Detta möjliggör kompletterande lösningar utifrån respektive organisations kompetens och kapacitet, för att tillsammans täcka ungdomarnas stora behov av stödinsatser. Erfarenhetsutbyten och delning av framtaget material såsom handböcker och rapporter är en viktig del i att sprida kunskap mellan olika aktörer som arbetar med ensamkommande ungdomar. Så många som 89 procent av lokalföreningarna kommer att fortsätta med upparbetad samverkan under 2019.

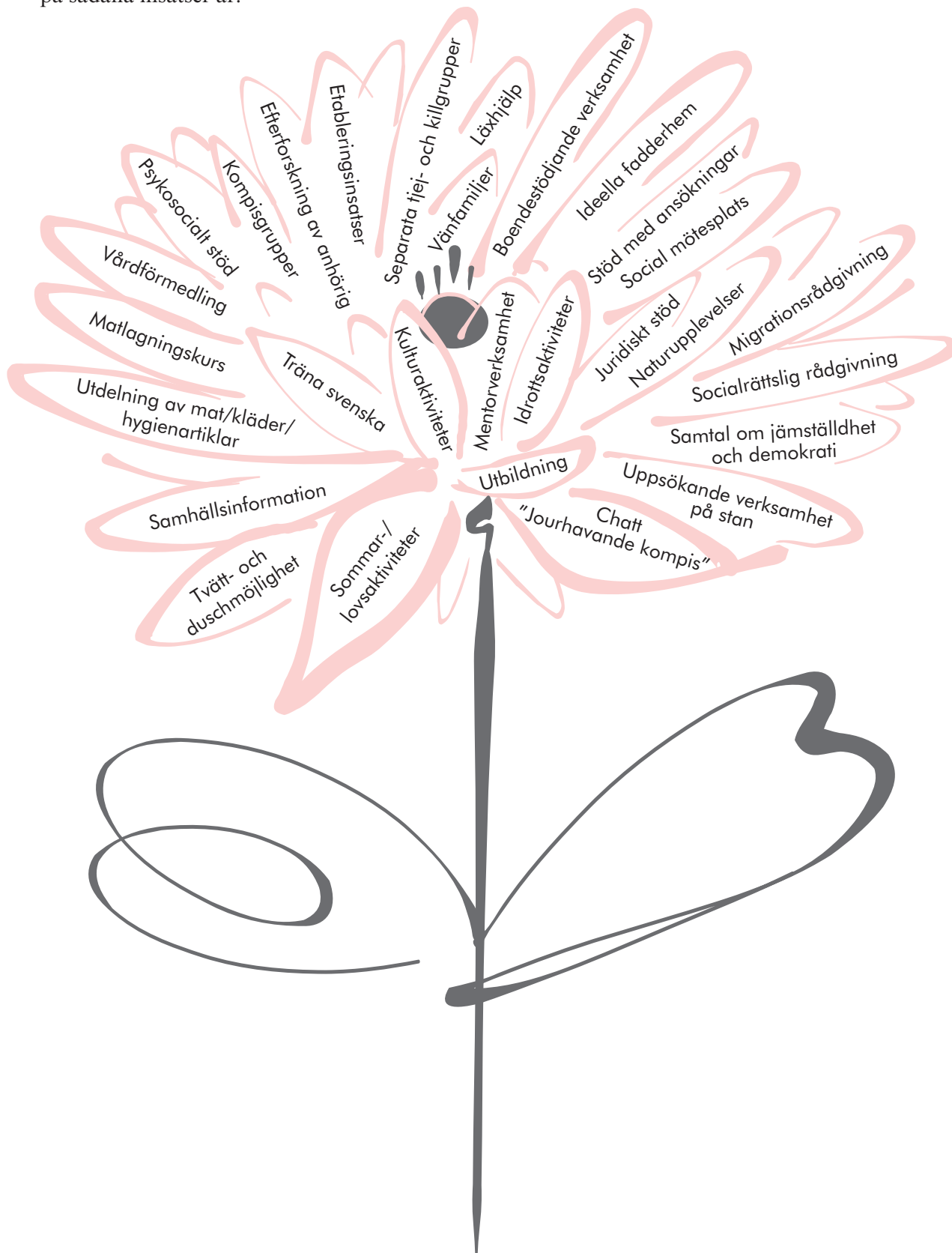
I Stockholm medverkar Röda Korset i ett Idéburet Offentligt Partnerskap (IOP) tillsammans med ett antal idéburna organisationer och stadens socialförvaltning. Syftet är att förbättra ungdomarnas livssituation genom att lindra nöd, främja psykisk och fysisk hälsa och i möjligaste mån hitta vägar för att nå långsiktiga lösningar. Parterna har genom gemensamma insatser gett cirka 400 ungdomar juridisk rådgivning kring asyl-lagstiftning och andra frågor på migrationsområdet. Röda Korset har genom samverkan bland annat inom IOP kunnat bedriva ett påverkansarbete utifrån de verkligheter som vi möter för att sedan samtala med enad röst till Stockholms stad.

För att bemöta den akuta situationen för gruppen ensamkommande ungdomar i Malmö har Röda Korset tillsammans med Malmö Stad och andra aktörer från civilsamhället lagt grunden och förberett för en nattöppen värmestuga. Verksamheten erbjuder mat, kläder samt tillgång till dusch och toalett – men framför allt en trygg plats över natten. Under verksamhetens första månad hade vi cirka 30 gäster per natt och vi insåg tidigt att antalet kommer att stiga kommande vintermånader. Vi samverkar även med andra aktörer genom ett fadderhemsprojekt för hela Skåne, vilket handlar om att finna trygga fadderhem till ungdomar. Även på många andra håll i landet har vi samarbetat med olika aktörer för att hitta lösningar på den akuta situationen som många ungdomar befinner sig i.

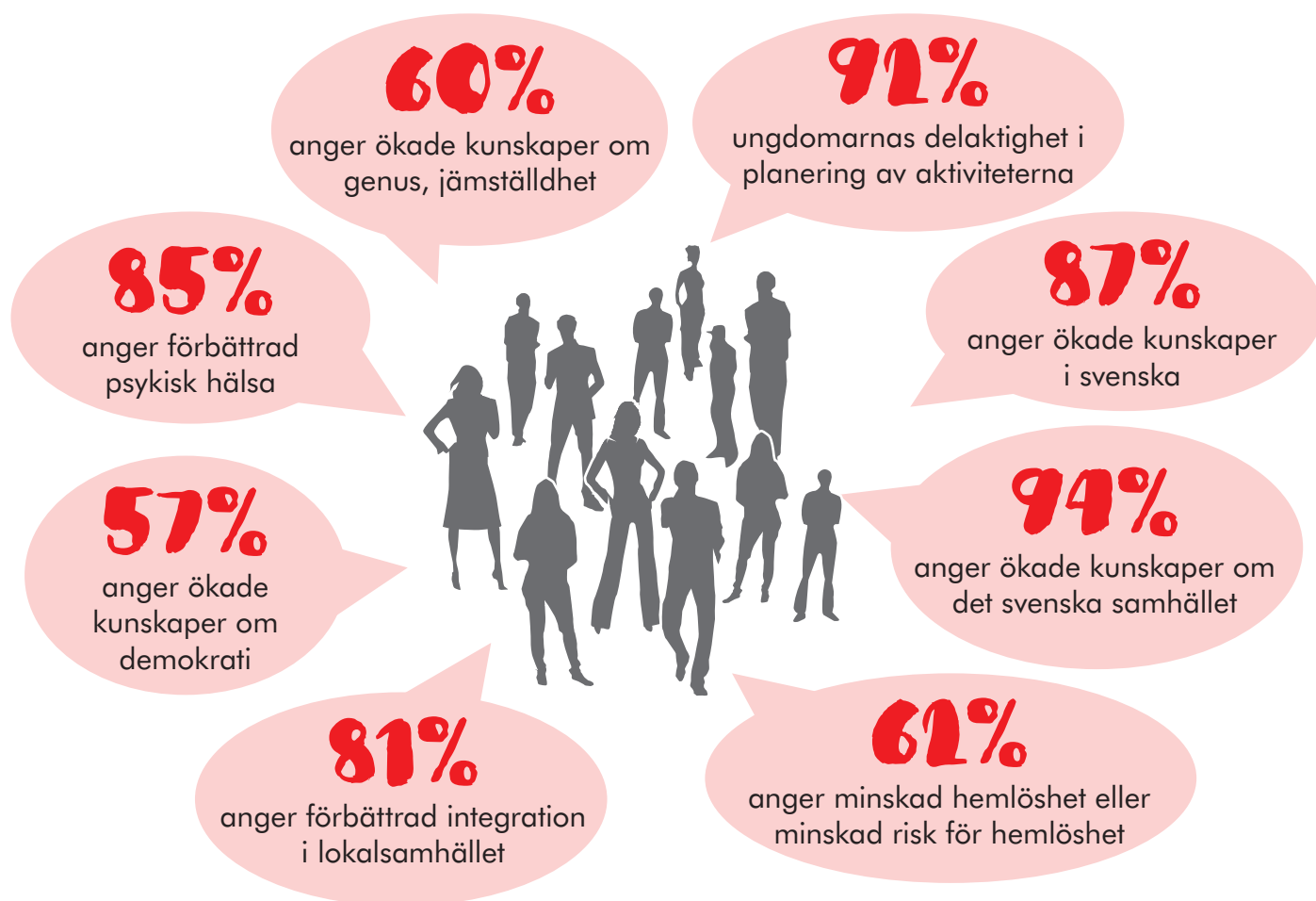
Insatserna har följaktligen lett till att både nationell och lokal samverkan har förstärkts, vilket i sin tur lägger basen för ett fortsatt samarbete.

8. Verksamhetsområden med insatser för ensamkommande ungdomar

Röda Korset har bedrivit ett stort antal insatser för ungdomar runt om i Sverige. Exempel på sådana insatser är:

Verksamheternas betydelse för ungdomarna enligt lokalföreningarna

Resultat och lärande

9. Verksamheternas betydelse i en orolig vardag

Vid möten på Röda Korsets mötesplatser för migrations- och vårdförmedling har det framkommit att ungdomarna upplever en känsla av trygghet om det är samma personer de möter återkommande. Röda Korsets namn förknippas med att hjälp finns att få, och vår starka position och välkända namn innebär också ett upparbetat förtroende hos dem som söker rådgivning. Att med vägledning från oss få hjälp att förstå sin hälso- och rättighetssituation, och att utifrån det kunna fatta informerade beslut, ger en förstärkt känsla av självständighet och egenmakt. Vid utvärdering av ungdomarnas upplevelser av Röda Korsets verksamheter framkommer det att verksamheterna har stor betydelse. De ger möjlighet till aktiviteter, praktisk hjälp med samhällskontakter och medmänskliga möten

vilket ger en trygghet i en annars psykiskt påfrestande och utdragen livssituation. Många ungdomar har kunnat stanna på den ort de rotat sig och därmed kunnat fortsätta studera med bibehållet nätverk. Den sociala gemenskapen, kontinuiteten och kontakten med de frivilliga har skapat stabilitet och trygghet vilket har reducerat den psykiska ohälsan.

Jag går på alla aktiviteter jag kan hitta. Jag gillar inte att vila. När jag är hemma tänker jag så mycket. På min framtid, hur jag ska klara mig."

Yosef, deltagare på sommarkolloverksamhet

De 46 lokalföreningar och Ungdomsförbundet som fått del av medlen uppgav följande resultat

47 %	att de har startat fler nya verksamheter
64 %	att de har utökat befintlig verksamhet
53 %	att de har utvecklat och förbättrat arbetsmetoderna
47 %	har utfört kompetensutvecklingsinsats för frivilliga
85 %	att Röda Korset fått en ökad synlighet i samhället
72 %	att de har ett utökat erfarenhetsutbyte internt/externt

Andra positiva resultat av bidraget

58 236	deltagartillfällen i de finansierade aktiviteterna
1 500	cirka, frivilliga har varit aktiva i de olika insatserna, varav närmare 600 av dessa är nya frivilliga
54 %	av lokalföreningarna har ökat antalet aktiva frivilliga
46	lokal föreningar samt Röda Korsets Ungdomsförbund har varit engagerade i 45 kommuner, i 19 län
14	nya frivilliga, varav 4 daritalande, har rekryterats till chatten "Jourhavande kompis"
133 %	ökning i antal unika besökare på "Jourhavande kompis"
92 %	av lokalföreningarna anger att ungdomarna har varit delaktiga i planeringen av aktiviteter
68 %	av lokalföreningarna har med medlens hjälp ökat sin samverkan med andra organisationer och aktörer

10. Förstärkt lokal närvaro ger stöd till unga ensamkommande

Årets medel har möjliggjort för Röda Korset att utveckla befintliga och starta upp nya verksamheter som möter ungdomar i utsatta situationer. Aktiviteter har kunnat genomföras vid fler tillfällen, exempelvis under skollov, och nödvändigt material har kunnat köpas in. Det har även möjliggjort ett närmare samarbete med andra organisationer. De behov som fanns för ett par år sedan har på flera sätt ändrat karaktär i och med att många nu lever i hemlöshet. Samtidigt förväntas ungdomarna klara sin skolgång för att på sikt kunna beviljas ett förlängt uppehållstillstånd. Att finnas tillhands för stöd och medmänskliga möten är en mycket viktig uppgift för frivilliga. Röda Korsets möjlighet att ge stöd där det offentliga inte räckt till, har varit avgörande för många unga.

11. Engagemang och kompetens tar verksamheten vidare

Under året har effektiv frivilligrekrytering bedrivits och engagemanget för ensamkommande ungdomar är stort. En lång rad verksamheter har tillkommit för att möta aktuell

situation. De senaste årens intensiva arbete för ensamkommande unga som riskerar psykisk ohälsa och hemlöshet har medfört att Röda Korsets medarbetare och frivilliga har en hög kompetens och kapacitet. Lokala styrelser har stärkts och vi har en välutvecklad metodik för att genomföra kvalificerade insatser för ungdomarna. Den samhällsinformation, de studiebesök och den språkträning som genomförts bidrar till att öka förutsättningarna avsevärt för en ökad delaktighet och etablering i samhället. Medlen har även möjliggjort framtagandet av utbildningar och handböcker vars relevans kommer att bestå över lång tid. Detta gäller även våra samarbeten med andra organisationer.

Genom rådgivning och stöd har vi bidragit till att ungdomar kunnat identifiera hållbara lösningar och fatta välinformerade beslut, och därmed bättre kunna hantera en svår livssituation, oavsett om ungdomarna väljer olika vägar för att stanna kvar i Sverige eller återvända till sitt ursprungsland. Under året har det blivit allt tydligare att behovet av hälsofrämjande insatser för att motverka psykisk ohälsa, mötesplatser för gemenskap och delaktighet samt migrationsrådgivning förväntas kvarstå de kommande åren.

12. Medlens utformning

Att årets medel inte varit öronmärkta för specifika insatser har möjliggjort att vi har kunnat anpassa våra verksamheter efter de behov som uppkommit lokalt. Fokus har kunnat vara på genomförandet av verksamheterna istället för på att söka annan finansiering. Vidare har lokalföreningarna haft handlingsutrymme att med ett holistiskt perspektiv samverka med andra aktörer för att tillgodose ungdomarnas behov av stöd i närtid. Att medlen endast är utbetalat för ett år har skapat stor oro kring långsiktigheten och hur ungdomarnas psykiska mående kan komma att försämrats om finansiering inte säkerställs för kommande år. Inte minst har detta aktualiserats under årets sista kalla månader, då många unga fortfarande lever i hemlöshet.

13. Framgångsfaktorer

Att Röda Korset finns representerat över hela landet har inneburit att stöd till ensamkommande unga kunnat ges där behoven funnits. Vår långa och gedigna tradition av frivilligarbete har gjort att vi varit rustade organisatoriskt och erfarenhetsmässigt för att möta humanitära behov på ett pragmatiskt och medmänskligt sätt. Genom vår migrationsrättsliga och socialrättsliga rådgivning liksom vår vårdförmedling har vi kunnat möta ungdomarna personligen och via telefon. Lokalföreningarnas omfattande arbete har lett till en ökad synlighet i samhället och i media. Frivilliga vittnar om respektfull och kompletterande samverkan med andra organisationer och ökad uppmärksamhet hos allmänheten. Utan alla dedikerade och kompetenta frivilliga hade stödet till ungdomarna inte varit möjligt.

14. Hinder och utmaningar

Det faktum att många av de ensamkommande ungdomarna lever i hemlöshet innebär svårigheter med att behålla kontakten med dem. Många har inte längre den adress som de hade vid första kontakten med Röda Korset. Ett exempel är vid efterforskningsärenden då Röda Korsets medarbetare ofta måste eftersöka ungdomar som initierat ett ärende, för att därefter kunna efterforska dennes anhöriga utanför Sverige.

Det är tungt att stötta unga personer som

saknar bostad och som under lång tid lever i ovisshet om vad som ska hända. Det kräver mycket kompetens och stöd för att uppnå största möjliga hållbarhet bland frivilliga som dagligen möter unga i utsatthet.

Många unga ensamkommande har hamnat mellan stolarna när gymnasielagen dragit ut på tiden. Under tiden från ansökan och fram till dess att ungdomen får beslut på sin ansökan om uppehållstillstånd på grund av gymnasiestudier, har ungdomarna räknats som tillståndssökande istället för asylsökande. De har därför inte haft rätt till subventionerad vård. Landsingen har behandlat det här på olika sätt. Exempelvis så har tillståndssökande enligt den nya gymnasielagen i Stockholms län tillgång till vård på samma villkor som asylsökande, medan sådan rätt inte finns i Västra Götaland. Detta är ett exempel på när vården inte är jämlik.

På flera håll ser vi ett ökat drogmissbruk. Det är svårt att få hjälp av missbruksvården för unga som fyllt 18 år. Många behöver stöd av vuxenpsykiatri, men dit är det långa väntetider. Konsekvenserna av att vara under eller över 18 år är stora och samhället ställer höga krav på dessa ungdomar som ofta inte har kunskapen som krävs för att kunna navigera i det svenska samhället. De saknar dessutom i många fall socialt skyddsnet eller vuxna som kan stötta dem i kontakten med vården.

15. Andra resultat, effekter eller lärdomar

Att Röda Korset har tilldelats medel har inneburit att vi snabbt har kunnat mobilisera lokalt. Det utsatta läget för många ensamkommande ungdomar kräver anpassningsbarhet och ett snabbt tillvägagångssätt för att hitta lösningar på akuta problem. Detta har krävt stora insatser från lokalföreningar och frivilliga. Det omfattande arbete som frivilliga bedrivit har också inneburit att organisationen utvecklats och kunskapskapitalet om unga i utsatta situationer ökat avsevärt.

Röda Korset har under verksamhetsåret träffat en lång rad offentliga aktörer för att beskriva ungdomarnas utsatta och pressade livssituation. Organisationens långa historia av hälsofrämjande arbete har gjort oss till en viktig aktör för att förmedla kunskaper om rådande läge och vad som krävs för att

reducera den psykiska ohälsan bland ensamkommande unga vuxna.

Ett flertal rapporter har under året tagits fram för att beskriva den situation som ungdomarna befinner sig i. Dessa rapporter har presenterats såväl internt inom organisationen som externt för aktörer som vårdpersonal, kommuner, landsting, myndigheter och gode män. Lokalt har föreningarna också arbetat för att informera allmänheten, politiker och andra aktörer om rådande läge. Hela 85 procent av lokalföreningarna uttrycker att Röda Korset fått en ökad synlighet i samhället. Broschyrmaterial har tagits fram riktat direkt till ungdomarna för information om rättigheter till exempelvis vård. Årets medel har också möjliggjort att informationsmaterial till dem har kunnat erbjudas på flera språk för största möjliga räckvidd.

16. Behov av långsiktighet framåt för att motverka fortsatt psykisk ohälsa och utsatthet

Medlen har möjliggjort för Röda Korset att bland annat utveckla och skapa boendestödande insatser, sociala sammanhang liksom en möjlighet att möta akuta basala behov hos ensamkommande unga. Det är viktigt att det arbete som påbörjats kan fortgå för att de ensamkommande ungdomarna inte ska förlora den trygghet som skapats genom verksamheterna. Långsiktighet i arbetet är av stor vikt och det finns ett fortsatt stort behov av insatser. Boendesituationen för ungdomarna är fortfarande inte löst i många kommuner och behovet av mat, tak över huvudet, kläder, dusch- och tvättmöjligheter är fortsatt stora. Behovet av Röda Korsets humanitära insatser kvarstår. Men det krävs även politiska åtgärder.

Under hösten 2018 presenterades rapporten "Humanitära konsekvenser av den tillfälliga utlänningslagen". Av rapporten framgår bland annat följande: "Den tillfälliga lagen har påverkat många av de ensamkommande barn som sökt asyl i Sverige under de senaste åren. De som anlände till Sverige som underåriga innan den 24 november 2015 men som under asylprocessens gång hunnit fylla 18 år, eller som skrivits upp i ålder av Migrationsverket, bedöms utifrån tillfälliga lagen trots

att de kom hit innan lagen tillkännagavs. Detta innebär sämre möjligheter att beviljas uppehållstillstånd för personer som annars skulle kunna omfattats av reglerna för övrigt skyddsbehövande eller ömmande omständigheter. Detta har sannolikt lett till fler avslag, vilket i kombination med åtstramningarna i LMA-lagstiftningen innebär att många unga står utan ordnat boende och andra basala behov i Sverige."

På grund av en ändring i LMA-lagstiftningen den 1 juni 2016 har asylsökande som fyllt 18 år och som fått ett lagakraftvunnet utvisningsbeslut inte längre rätt till boende och dagersättning. Röda Korset publicerade redan 2017 en kartläggning av lagändringens konsekvenser där vi särskilt uppmärksammade utsatthet i form av hemlöshet, hunger och kraftigt försämrad hälsa. Vi föreslog därför en översyn av lagändringen för att synliggöra de humanitära konsekvenserna. Röda Korset anser att alla asylsökande som fått avslag ska ha rätt till boende och dagersättning fram tills dess att de lämnat landet eller att de efter förnyad prövning beviljats uppehållstillstånd. De bör även behålla rätten till juridisk hjälp av ett offentligt biträde för att kunna tillvarata sina rättigheter.

Förslagen i betänkandet Upphållstillstånd på grund av praktiska verkställighets hinder och preskription (SOU 2017:84), som syftar till att öka möjligheterna för asylsökande att beviljas uppehållstillstånd om det föreligger praktiska hinder mot att verkställa ett utvisningsbeslut, bör genomföras skyndsamt för att motverka utsatthet och utanförskap.

När det gäller de ensamkommande ungdomar som omfattas av den nya gymnasielagen måste staten och kommunerna ta ansvar för att ungdomarna får det stöd och den hjälp de behöver för att fullfölja sina studier och få en anställning som uppfyller lagstiftningens krav för permanent uppehållstillstånd.

Röda Korset ser att behoven för aktuell grupp inte minskar, utan riskerar att fortsätta öka. Behoven av boendestödande insatser förväntas därmed kvarstå. Här för vi dialog med kommuner och andra aktörer för mer hållbara lösningar. Även för de unga som nu får uppehållstillstånd med stöd av den nya gymnasielagen kvarstår behov av psykosocialt

stöd, hälsofrämjande aktiviteter och rådgivning kring migrations- och socialrättsliga frågor. Ytterligare en grupp där Röda Korset fortsatt ser ökad utsatthet och psykisk ohälsa är de ungdomar som inte uppfyller kraven i den nya lagen och har behov av stöd med rådgivning kring asylprocessen och frågor kring återvändande. Röda Korset har med stöd av medlen både kunnat säkerställa befintliga verksamheter och förstärka det arbete som pågått under en längre tid. Finansieringen har också lett till ökad nationell och lokal samverkan mellan såväl offentlig som ideell

verksamhet. En rad verksamheter har tillkommit för att möta aktuell situation. Behovet av hälsofrämjande insatser för att motverka psykisk ohälsa, mötesplatser för gemenskap och delaktighet samt rådgivning i frågor som rör hela asylprocessen, förväntas kvarstå under kommande år. Förutsättningar för en mer långsiktig planering behövs. Det är av största vikt att det arbete som påbörjats, för att motverka psykisk ohälsa och minska utsatthet hos ensamkommande, kan fortgå.

Ett urval av våra samverkansaktörer

ABF	Föreningen 18+ i Knivsta	Ludvika Förening För Idrott	Salemkyrkan
Actic	Haninge frivilliga fadderhem	Läkare i världen	Sensus
Afghansk förening i Skellefteå	Hela Människan	Länsstyrelsen	Skyddsvärnet
Agape	Hemgårdar	Majblomman	Skåneidrotten
Al Kompis	HUFF	Manscentrum Östra	Sportotek
Almi	Individuell Människohjälp	Södertörn	Stadsmissionen
Arezo	Ingesunds folkhögskola	Migrationsverket	Studieförbundet
Barnrättsbyrån	IUC-Dalarna	Multikulturell Idrottsklubb	Studieförbundet Bilda
Biblioteket i Lerum	Jernhusen	Ludvika	Studieförbundet Vuxenskolan
Breddens IF	KFUM	Norrlandsoperan	Svenska Kyrkan
Dalaidrotten	Kommuner	Ny Gemenskap	Taserudsgymnasiet
Sveriges ensamkommandes förening	Kommunala bostadsbolag	Refugees Welcome housing	Tornedalens folkhögskola
Ensamkommandes Förbund	Kompis Falun	Restad Gård	TRIS
Equmeniakyrkan	Kullagymnasiet	RFSL	Vän i Umeå
Falun-Borlängeregionen	Kvar i Eksjö	Riksidrottsförbundet	Väsby församling
FN-föreningen	Kvar i Ydre	Råd Rum	
Fryshuset	Kvinnojouren	Rädda Barnen	
	Lions	Räddningsmissionen	

Och många fler organisationer, föreningar, företag, studieförbund, skolor, myndigheter och kyrkliga samfund.

Varmt tack till er alla!

Svenska Röda Korset

Box 17563, Hornsgatan 54, 118 91 Stockholm

Telefon 08-452 46 00, Fax 08-452 46 01

E-post: info@redcross.se | Besök vår hemsida www.redcross.se

